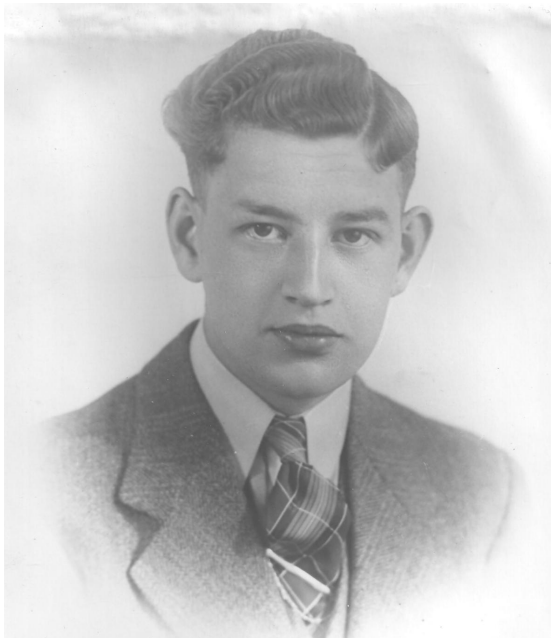

”Nu zie ik je nooit meer...”

“Aan alle lezers de hartelijke groeten en tot een spoedig
weerziens maar, in een vrij en onafhankelijk Holland.”

”Nu zie ik je nooit
meer...”

Marjon Griffioen

Ter herinnering aan Wim Randsdorp, geboren te Lisse op 31 januari 1922, overleden te Berlijn op 26 november 1943.

Schrijver: Marjon Griffioen
Coverontwerp: Marjon Griffioen
ISBN: 9789462541764
© Marjon Griffioen

Voorwoord

Er zijn van die spaarzame momenten in je leven, dan komt er iets bijzonders op je pad. Je ziet het liggen, je pakt het op en je voelt een innerlijke 'drive' om er iets mee te doen.

Dat overkwam mij, toen mijn man John, na het overlijden van zijn moeder Rie, een stapeltje oude brieven vond.

Ik had werkelijk geen idee waar ik aan begon, toen het plan om er een boek van te maken in mijn hoofd enigszins vaste vorm begon aan te nemen, maar ik was vastbesloten om me er volledig voor in te zetten. Zo'n missie is echter onmogelijk te volbrengen zonder hulp van anderen.

Tijdens de zoektocht naar Wim en het schrijven van dit boek, heb ik de warmte mogen ervaren van zoveel lieve mensen om mij heen. Wat doet het je goed als mensen zo geïnteresseerd zijn in waar je mee bezig bent. Het was die aanmoediging die mij inspireerde, op momenten dat ik mezelf afvroeg waar ik toch aan begonnen was en hoe ik dit project tot een goed einde kon brengen.

Ten eerste wil ik mijn gezin bedanken, John, Sanne en Davey, die mij de tijd en de rust gunden om aan dit project te werken. Ze hebben me vele uren moeten missen, als ik mij terugtrok in mijn kamer achter de computer. Ik was niet altijd de gezelligste echtgenote of moeder op die momenten. Er werd voor me gekookt en vele liters thee heb ik opgediend gekregen, alsof het brandstof was voor alle energie die ik nodig had voor het realiseren van dit boek.

In het bijzonder bedank ik de tantes, Bets en Hannie, dat ze met mij deze reis door het verleden nogmaals wilden doormaken. Ik voelde me altijd van harte welkom en geen telefoongesprek was hen teveel.

Ik kreeg e-mails met foto's, informatie, aanvullende brieven en heel veel warme en positieve reacties van de neven, nichten en aangetrouwde familieleden van de familie Randsdorp. Het was voor mij een extra drijfveer om door te gaan.

Na mijn oproep in de lokale weekbladen en via de sociale media kreeg ik onverwacht veel reacties, die een aantal verrassende verhalen opleverden.

Mijn dank is groot aan al die mensen die de moeite namen om te reageren en een bijdrage wilden leveren aan de totstandkoming van dit boek.

Inmiddels is mij ten gehore gekomen dat een aantal van die lieve mensen, die mij te woord hebben willen staan en hun verhaal hebben verteld, helaas niet meer in leven zijn.

Ik ben ze oneindig dankbaar voor hun medewerking en ik had zo graag dit verhaal met hen willen delen. Zonder hen waren deze verhalen voorgoed verloren gegaan.

Ook kon ik een beroep doen op een aantal mensen, zoals Alfons, onze buurman en Hans, mijn oud-collega. Zij hebben voor mij belangrijke aanknopingspunten gevonden, waardoor ik een aantal verhalen aan het geheel kon toevoegen.

Tenslotte wil ik mijn lieve vriendin Corinne bedanken, die mij al zo lang en zo goed kent.

Zij heeft mij op de goede weg geholpen met dit boek. Door haar opbouwende feedback zette ze mij met de neus in de goede richting en kreeg het boek de vorm waar ik naar zocht. Ik kan haar niet genoeg bedanken voor al haar hulp en de bijzondere gesprekken die we hebben gevoerd.

Ik heb besloten om alle brieven van Wim te publiceren, zodat er een doorlopend verslag ontstaat en de lezer een beeld krijgt, hoe hij zijn tijd in Duitsland doorbracht. Tussen de brieven door, beleef je met mij de zoektocht naar Wim.

Soms heb ik, uit privacyoverwegingen, moeten besluiten om namen uit brieven weg te laten. Bij een aantal personen heb ik initialen gebruikt. In een aantal gevallen heb ik besloten personen wel met name te noemen, vanwege hun opvallende positieve bijdrage in de vorm van allerlei soorten hulp aan Wim of zijn familie.

Ik heb alles gedaan, wat binnen mijn macht lag, om familie van personen te achterhalen, maar een aantal pogingen liepen uiteindelijk op niets uit.

Om zo dicht mogelijk bij de originele teksten van Wim te blijven, zijn niet alle stijl- en taalfouten gecorrigeerd. Slechts daar, waar het de duidelijkheid of leesbaarheid zou bevorderen, zijn woorden en zinnen aangepast, alsmede de interpunctie.

Het is niet precies bekend hoeveel Nederlanders in de Tweede Wereldoorlog tewerkgesteld zijn geweest en hoeveel ervan zijn omgekomen. Ik heb aantallen gelezen tussen de 200.000 en 300.000

tewerkgestelde Nederlanders, waarvan er zo'n 29.000 omgekomen zouden zijn. Uit deze vele slachtoffers ga ik slechts één persoon uitlichten.

Dit boek is geen wetenschappelijk verslag, maar het bevat brieven, verhalen en herinneringen van familieleden en andere betrokkenen. De verhalen die zijn opgetekend, heb ik uit de eerste hand vernomen. Ik heb getracht de verhalen van de geïnterviewden zo nauwkeurig mogelijk in dit boek te verwoorden.

Voor de nodige achtergrondinformatie heb ik veel over het internet 'gezworven'. Daar waar nodig, verwijs ik naar de bronnen die ik heb gebruikt.

Ik hoop dat u, als lezer en eventueel familielid, Wim leert kennen en, net als ik, verrast zult zijn over de ontdekkingen en ontmoetingen, die ik de afgelopen vijf jaar beleefd heb.

Ik voel me dankbaar en blij dat ik dit heb mogen doen.

Marjon Griffioen.

Lisse, april 2015.

Proloog

Een blauw doosje was het, er had ooit een transistorradio ingezeten van het merk Philips. John vond het doosje in de badkamer van zijn moeder, Rie de Bruin-Randsdorp, die een week daarvoor was overleden. We waren volop bezig om haar huis leeg te halen, omdat het aan het eind van de maand opgeleverd moest worden. Hij trok een lade van het badkamerkastje open en vond het doosje bij een stapeltje washandjes en andere zaken die je gewoonlijk in een badkamerkastje opbergt.

John maakte het doosje open en zag tot zijn grote verbazing een stapel oude, vergeelde brieven. Voorzichtig pakte hij één van de brieven, vouwde deze open en las: "Lieve Moeder, Broers, Zusters en ome Gerard". De brief was gedateerd in 1943 en verstuurd vanuit Heiligensee, Berlijn. De brief moest van zijn oom Wim zijn. Wim was een broer van zijn moeder en was in de Tweede Wereldoorlog tewerkgesteld in Duitsland en daar omgekomen.

Voorzichtig deed John de brief terug in het doosje en nam het mee naar huis. Thuisgekomen, vertelde hij me welke ontdekking hij in zijn moeders huis had gedaan en dat het hem zo verwonderde dat zijn moeder de brieven op zo'n vreemde plek had bewaard. Ik vermoedde dat de brieven haar zo dierbaar waren, dat ze deze dicht bij zich had willen houden. De lade zal ze bijna dagelijks open en dicht hebben gedaan om haar badspulletjes te pakken.

Ik pakte het doosje aan en haalde de stapel brieven eruit. De hoeveelheid brieven verbaasde me; ik schatte het aantal op een stuk of 40!

Ik besloot de brieven op datum te ordenen en telde ze; het waren zevenenzestig brieven, de meeste dubbelzijdig beschreven. Op veel brieven stonden blauwe merktekens, waarvan ik vermoedde dat ze door de Duitsers aangebracht waren. Het raakte me, dat Wim niet eens open en eerlijk over zijn ervaringen kon schrijven.

Ik zette een kop thee en nestelde me op de bank. Hier ging ik eens goed voor zitten. Ik pakte opnieuw de brieven en begon te lezen...

Het lezen van de brieven, april 2010

De eerste brief neemt me 70 jaar terug in de tijd en hier begint mijn wonderlijke ontdekkingsreis naar het korte leven van Wim Randsdorp. Brief na brief gaat door mijn handen. Ik word gegrepen door het persoonlijke verhaal van deze jonge jongen uit Lisse, die in het verre en vreemde Duitsland, honderden kilometers verwijderd van zijn familie en vertrouwde omgeving, tewerkgesteld werd. In zijn brieven lees ik onder welke omstandigheden hij daar zijn dagen doorbracht. In eerste instantie heeft hij goede moed, maar naarmate de tijd verstrijkt, lees ik, voornamelijk tussen de regels door, hoe moeilijk hij het daar had.

De dagen daarna lees ik alle brieven die Wim naar zijn familie heeft geschreven en op een avond, het is inmiddels laat, lees ik de laatste brief die Wim aan zijn familie schreef. Met de brief nog in mijn hand gaan mijn gedachten terug naar die vreselijke oorlogstijd. Een tijd waar ik alleen maar over heb horen vertellen en mijn voorstelling zal waarschijnlijk niet eens in de buurt van de rauwe werkelijkheid komen. Ik realiseer me dat na het schrijven van deze brief, aan Wims leven abrupt een einde is gekomen. Na deze brief werd het akelig stil in huize Randsdorp.

Ik leg de brief weg en het laat me niet meer los. Die nacht slaap ik slecht en het houdt me de dagen daarna flink bezig. Allerlei vragen komen naar boven en ik realiseer me dat ik niets meer aan mijn schoonmoeder kan vragen. Daarvoor is het nu te laat.

In de loop van de week wordt het me steeds duidelijker dat ik iets met die brieven moet gaan doen. Ik weet nog niet precies wat, maar misschien zou ik ze kunnen bundelen voor de nichten en neven van de familie Randsdorp. Die vinden het wellicht ook interessant om ze te lezen. Toch besluit ik het nog even te laten rusten. Het overlijden van Johns moeder is nog te kort geleden en er zijn nog teveel praktische zaken te regelen en emoties te verwerken.

Ondertussen halen John, de kinderen en ik het huis leeg van moeder en oma Rie. Gelukkig krijgen wij hulp van de kinderen van Johns tante Bets en dat verlicht onze taak aanzienlijk.

Tijdens het opruimen kunnen we geen lade, tasje of oude portemonnee opentrekken of we vinden wel een fotootje of een bidprentje van Wim. John en ik kijken elkaar dan steeds veelbetekenend aan.

Gedenk in Uwe gebeden de ziel van

WIM RANDSDORP

Geboren en door het H. Doopsel in de H. Kerk opgenomen te Lisse den 31 Jan. 1922, ver van huis en vaderland plotseling weggerukt uit het leven door een bombardement te Tegel-Berlijn den 23en November 1943.

Vervlogen is de blijdschap van ons hart, onze vreugde is in droefheid verandert, de kroon is ons van het hoofd gevallen!

De moeder begon uitermate bedroefd te worden en weende, omdat haar zoon niet bij haar terugkeerde. Zij weende met ondroogbare tranen en sprak: „Wee, wee mij, mijn zoon! Waarom hebben wij U op reis gezonden, het licht van mijn oogen, de staf mijner ouderdom, den troost van mijn leven!

De Heer heeft gesproken: „Zie, Ik neem hem van U weg, dien gij zoozeer beminde. Wilt echter niet weenen en klagen, want de Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen: de naam des Heeren zij gezegend in eeuwigheid.

Smartvol is het, dat hij zoo spoedig aan onze liefde ontviel, maar troostrijk, dat hij met deugden versierd tot een beter leven is overgegaan.

Dierbare Moeder, broers en zusters, gij geloofd, dat de hemel beter is dan de aarde; treurt dan niet, dat ik daarheen ben gegaan, maar helpt mij door Uwe gebeden.

Zoet Hart van Jezus, ontfermt U over mijn ziel.

Graficus ~ Lisse

Naarmate de maanden verstrijken en we het gewone leven weer oppakken, word ik nieuwsgieriger naar Wim. Wat weet ik eigenlijk van hem? Wat weet John?

Mijn schoonmoeder Rie had John er vroeger wel eens iets over verteld, maar de informatie was nogal beperkt. Zo weet John dat zijn oom Wim omgekomen is bij een bombardement van de Geallieerden op Berlijn. Wim was destijds begin twintig en het enige wat ze van hem teruggekregen hebben, was zijn ring en een gesp van zijn riem. Denkend aan onze zoon, Davey, die bijna van dezelfde leeftijd is als Wim destijds, probeer ik me in te leven hoe het is als je zoon of broer naar het buitenland gestuurd wordt, naar de vijand nota bene, en niet meer terugkomt.

Wat een onvoorstelbaar groot verdriet zou dat zijn, niet in woorden uit te drukken.

Ik kan me herinneren dat mijn schoonmoeder, al bij één van de eerste keren dat ik bij John thuis kwam, over haar broer Wim vertelde. Later herhaalde ze haar verhaal nog enkele keren. “Het was mijn allerliefste broer!”, zei ze dan. “Mijn moeder..., die gaf níks om me!” voegde ze daar dan vol verontwaardiging aan toe.

“Mijn moeder was een harde vrouw, maar mijn broer Wim..., die was zó lief voor me...!”

En ik zie nóg haar gezicht voor me, met die donkerbruine ogen, die zo kenmerkend zijn voor veel ‘Randsdorpen’.

De relatie tussen mijn schoonmoeder en haar moeder was nogal problematisch geweest. Ze had weinig moederliefde ontvangen en Wim was blijkbaar een beschermende factor voor haar geweest, net als de hechte band die zij tijdens haar leven heeft gehad met haar 5 jaar jongere zusje Bets.

Op haar sterfbed vertelde mijn schoonmoeder, nog vol vuur, dat ze als meisje ooit drie weken, heel erg ziek, boven op bed had gelegen met difterie en dat haar moeder zich daar al die tijd niet liet zien. Haar broers en zussen hadden de verzorging voor haar op zich genomen en toen moeder Randsdorp na drie weken voor het eerst boven bij haar dochter ging kijken, gooide mijn schoonmoeder onder allerlei verwensingen, alles wat zij maar kon vinden naar haar moeders hoofd. Het is tussen hen nooit meer goed gekomen.

Toen ik ooit een keer vroeg waar Wim begraven was, kon mijn schoonmoeder daar geen duidelijk antwoord op geven.

Ze vertelde dat haar moeder het lichaam van haar zoon niet terug naar Lisse had willen laten komen, omdat het onherkenbaar verminkt/verkoold was. Dat stoffelijke overschotten niet altijd gerepatrieerd werden, was niet ongebruikelijk in die tijd.

Nu, tientallen jaren later, kijken we daar heel anders tegenaan en worden familieleden die in het buitenland zijn omgekomen altijd gerepatrieerd en kan de familie hier afscheid nemen.

“Ze zullen hem daar wel ergens in Berlijn, begraven hebben”, vertelde mijn schoonmoeder, maar verder wist ze het niet. Niemand van de familie Randsdorp was daar ooit geweest en uit haar verhaal kon ik niet opmaken of iemand dat überhaupt wel eens overwogen had.

Verder durfde ik er niet naar te vragen, bang om oude wonden open te rijten en gewoon niet wetende hoe je met zo’n gevoelig onderwerp om moest gaan, zo jong en onervaren als ik toen nog was.

Veel meer werd er niet over Wim gezegd, hooguit dat hij een opgewekte jongen was, die graag mondharmonica speelde en mooi kon zingen. Ze heeft me wel eens een foto van Wim laten zien, die hing

in haar slaapkamer, goed in het zicht. De foto staat nu bij ons thuis, naast de computer, alsof hij over mijn schouder meekijkt, terwijl ik aan dit boek werk.

In 2005 is mijn schoonmoeder geïnterviewd door Ed Olivier, die werkte aan het boekje 'Wat toch een tijd'. Het boekje werd geschreven ter herinnering aan de Lissese oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Mijn kinderen kwamen destijds met het boekje thuis, ze hadden het op school uitgereikt gekregen.

Aan Ed Olivier had mijn schoonmoeder over haar broer Wim verteld en ik kan me vaag herinneren dat ze het over wat brieven had gehad. Ik dacht dat ze er een paar in haar bezit had, maar ik had geen flauw vermoeden dat het er zevenenzestig zouden zijn.

Het was me toen wel opgevallen dat er in datzelfde boekje een grafnummer vermeld werd. Dat had me enigszins verbaasd, want ik had haar er nooit iets over horen zeggen en ik vermoedde dat het na zo'n lange tijd niet meer zou bestaan.

Dit is wat zij Ed Olivier destijds vertelde:

“Wim werd opgeroepen, hij moest naar Duitsland toe. Hij werkte bij Graficus, in de drukkerij. We vonden het verschrikkelijk. Er werd natuurlijk wel gesproken over onderduiken. Onze buurman had een schuilplaats onder de vloer. Daar hebben m'n andere broers nog wel in gezeten, als er een razzia was.

Maar Wim durfde niet onder te duiken. Als je niet verscheen werd je in het begin toch wel opgehaald. Dan gingen ze je zoeken. Er werd ook gedreigd: anders pakken we je vader of je moeder op. Hij was zo sportief dat hij zei: 'laat mij maar gaan. Als er dan verder maar niemand meer hoeft'. Mijn oudste broers zijn nooit opgeroepen. Op een bepaald moment was het bevolkingsregister natuurlijk weg. Toen konden ze niemand meer oproepen. Ik had zeven broers, maar Wim was m'n liefste broer. En niet alleen bij mij, maar bij de hele familie. Altijd gezellig, altijd opgewekt. Hij stond voor iedereen klaar en hij vond alles leuk. Ik weet het nog als de dag van gisteren. Ik vergeet het nooit. We zijn nu nog maar met z'n drietjes, maar als we elkaar spreken na zijn verjaardag in januari, zeggen we altijd nog: 'Wim was jarig'. Gek hè. Op 23 november 1943 is hij overleden. Hij zou verlof krijgen en vlak voor Kerstmis thuishkomen. We waren de dagen al aan het tellen. We kregen in de oorlog bericht van zijn overlijden via het Rode Kruis. Een priester kwam het vertellen. Mijn moeder deed de deur open, zag die geestelijke staan en zei: 'O, Wim is dood!'

Toen het bombardement achter de rug was, zijn ze gauw teruggedaan naar de barakken en toen zagen ze hem liggen, helemaal verkoold. We hebben nog een poosje gehoopt dat het een vergissing was. Maar toen we die ring en die gesp kregen, hoefden we niet meer te twijfelen. Toen wisten we het zeker".¹

Van het gezin Randsdorp zijn, na het overlijden van mijn schoonmoeder, nog twee zusters in leven: Alie en Bets. De gezondheid van Alie is broos en ze is niet meer goed aanspreekbaar.

Met Bets (de jongste van het gezin en inmiddels de 80 gepasseerd) hebben wij een goed contact en als ik op een middag gezellig bij Bets aan de thee zit, vertel ik haar van de gevonden brieven. Ze weet van het bestaan van Wims brieven af en ook dat Rie deze in haar bezit had. Ik vertel haar dat ik overweeg de brieven te gebruiken om er een boek van te maken.

Bets reageert blij verrast, maar het overvalt haar ook, zie ik.

John en ik weten weinig tot niets van Wims leven en wij zijn vast niet de enigen. Volgens ons zijn er heel veel nichten en neven die weinig over hun overleden oom weten. Het lijkt me een mooie gedachte om door middel van een boek de herinnering aan hem in leven te houden, met als doel om Wim zijn eigen plek terug te geven in de familie Randsdorp.

Hij heeft geleefd, mensen hebben hem gekend, van hem gehouden en hij zal vooral heel erg gemist zijn door zijn moeder, broers en zusters. Binnen het gezin werd er, voor zover ik weet, na Wims overlijden weinig over hem gesproken. Toch zal het overlijden van Wim een enorme impact hebben gehad op het gezin Randsdorp.

Er zijn veel mensen die het moeilijk vinden om na het overlijden van een dierbare over hun verdriet te praten en vroeger hadden mensen misschien nog wel meer moeite om hun gevoel en verdriet openlijk te delen.

In die tijd van oorlog werd bijna geen gezin voor leed gespaard; ieder huis droeg zijn kruis.

Ik vraag me af of de mensen zich in hun verdriet verbonden voelden. Werde het in stilte met elkaar gedeeld?

Inmiddels hebben John en ik besloten dat de brieven Bets toekomen. Bets wil de brieven graag hebben als ik ze gekopieerd en overgetypt heb.

---

¹ Bron: 'Wat toch een tijd', Ed Olivier

We raken aan de praat over Wim en Bets vertelt, dat ze toen nog te jong was om zich veel van die periode te herinneren.

Wim werkte bij drukkerij Graficus in Lisse en omdat hij verder nog niet gebonden was en zijn broers wel, had hij zich beschikbaar gesteld toen hij een oproep kreeg om in Duitsland tewerkgesteld te worden. Hij hoopte dat zijn broers dan met rust gelaten zouden worden. Bets herinnert zich Wim als een fijne, lieve en vrolijke broer die hield van zingen, mondharmonica spelen en jodelen. Bij dat laatste kan ik me, eerlijk gezegd, niet zoveel voorstellen, behalve bergen en alpenweiden. Als ik later op internet de zoekopdracht 'jodelen' typ, lees ik dat jodelen ook bij countrymuziek hoort. Nooit geweten!

Oktober 2011

Het is een half jaar later en de studie, die ik volg, is afgerond. Ik ben op zoek naar een baan als leerkracht en mijn huidige werk als onderwijsassistent staat op een laag pitje. Ik haal de brieven uit de kast en ga ze als Worddocument in de computer zetten. Wim schrijft duidelijk en ik heb weinig moeite om het handschrift te ontcijferen. Soms moet ik ook lachen om de vreemde woorden en het taalgebruik. Zo schrijft hij over een sproedeltje en ik kom erachter dat het een soort frisdrank, sodawater of limonade is (der Sprudel in het Duits). Weer grijpen de brieven me aan en ik werk vijf dagen flink door om ze allemaal over te typen. Daarna scan ik ze allemaal. Het zijn tenslotte oude brieven en papier vergaat, daarom wil ik ze zoveel mogelijk ontzien.

Uiteindelijk is de klus geklaard en dat voelt goed.

Het gezin Randsdorp

Omdat er in de brieven erg veel namen voorkomen, zal ik een beeld proberen te schetsen van de familie en het gezin Randsdorp, waar Wim deel van uitmaakte.

Het gezin waaruit Wims vader, Hannes Randsdorp, kwam, was één van de vele families die rond 1905 naar Lisse kwamen om als vakwerkmannen aan de bouw van de rooms-katholieke Agathakerk te werken.

Vermoedelijk werken hier leden van de familie Randsdorp aan de bouw van een kerk.

Het gezin kwam uit de buurt van Jutphaas, een klein dorp onder de rook van Utrecht.

Hannes was metselaar en op familiefoto's is te zien dat hij niet groot van postuur was. Hij had donker haar, een snor en mooie donkerbruine ogen, die je indringend aankijken. Die donkerbruine ogen zie je nog terug bij veel neven en nichten, zo ook bij mijn echtgenoot John en onze dochter Sanne.

In Lisse leerde Hannes Klazina Koelewijn kennen. Toen Klazina ongehuwd zwanger raakte (iets wat ze altijd uit schaamte heeft verzwegen), werd zij verstoten door haar moeder. Toen ooit één van haar kinderen het trouwboekje in handen kreeg, bleek dat ze de huwelijksdatum (26-08-1908) doorgekrast had, zodat het onleesbaar was. De oudste dochter Cor was namelijk geboren op 12-10-1908 en dan is een rekensommetje snel gemaakt.

Lisse was in de jaren 40 nog een bescheiden dorpje in de Bollenstreek, waar de Kanaalstraat vanaf de Ringvaart naar de Heereweg liep. Het Vierkant aan de Heereweg was het centrale dorpsplein, waar de aangrenzende Achterweg nog een klein hobbelig straatje was. Deze leidde naar de bollenvelden achter het dorp, grenzend aan het Keukenhofbos. Veel inwoners van Lisse waren, vaak als arbeider, werkzaam in de bollenteelt.

Aan de Grachtweg liep destijds nog een gracht, die in verbinding stond met de Ringvaart van de Haarlemmermeer. Langs de gracht stond een oude molen, vandaar dat de aangrenzende straat nog steeds Molenstraat heet.

De bebouwing concentreerde zich rond de Heereweg en de Kanaalstraat.

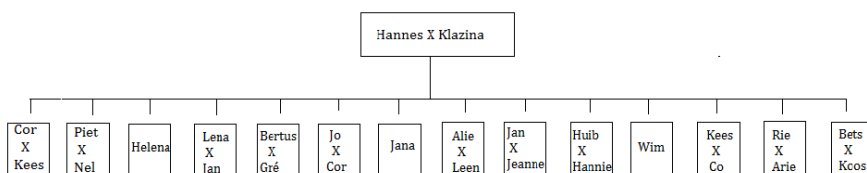
Het was in een tijd dat er nog sprake was van een verzuilde maatschappij; Lisse bestond voornamelijk uit een rooms-katholiek en een protestants deel en elke godsdienstige stroming had haar eigen bloeiende verenigingsleven.

Het rooms-katholieke gezin Randsdorp bestond uit 14 kinderen (waarvan één kindje heel jong is overleden) en woonde in de Julianastraat op nummer 113.

Vader en moeder sliepen beneden in de bedstede in de kleine voorkamer. Daar bevond zich nog een bedstede waarin Rie en Bets, de twee jongste meisjes, sliepen.

Boven bevonden zich twee kamertjes en een overloop, waar de overige kinderen van het gezin sliepen. Jongens en meisjes uiteraard gescheiden van elkaar en twee kinderen in één bed.

Tijdens de oorlog wijzigde de Julianastraat, vanwege het hoge 'Oranjegehalte', van naam en werd Montbretiastraat.

De oudste dochter Cor werd geboren in 1908 en trouwde in 1932 met Kees Turnhout. Samen kregen ze 11 kinderen. Mijn schoonmoeder vertelde dat ze regelmatig bij haar oudste zuster op de kleintjes moest passen. Cor werd 95 jaar en overleed in 2004.

Toen haar zoon Peter hoorde dat ik aan een boek werkte over zijn oom Wim, bracht hij mij twee brieven die Wim destijds aan zijn ouders geschreven heeft. Je vindt ze later in dit boek terug.

Piet Randsdorp was de oudste zoon van het gezin en werd geboren in 1909. Piet werd, net als zijn vader, metselaar en in 1936 trouwde hij met Nel Ammerlaan.

Het gezin woonde in het 'nieuwe' gedeelte van de Prinsessestraat, dat ligt tussen de Nassaustraat en de Kanaalstraat. Tijdens de oorlog, toen Nel zwanger was, zag Piet zich genoodzaakt om in het belang van zijn vrouw en het ongebooren kind wel eens een appeltje te stelen. In de kamer werd in een grote pan stroop van suikerbieten gekookt.

Boeren in de Haarlemmermeer hadden gedurende de oorlog gelukkig wat werk voor Piet, er was altijd wel ergens een muurtje of iets dergelijks te metselen.

Tijdens razzia's vluchtte hij de Haarlemmermeer in en toen hij daar tijdens één zo'n vluchtmoment zó hard lag te klappertanden, besloot hij maar naar huis te gaan, omdat hij bang was dat de Duitsers hem konden horen.

Piet en Nel kregen samen 8 kinderen.

Piet was slechts 57 jaar oud toen hij in 1967 overleed.

Na Piet kwam Helena, een dochtertje, in het gezin Randsdorp. Zij overleed niet lang na haar geboorte in 1911, slechts 112 dagen oud.

Tien maanden later werd er weer een dochter geboren en ook dit meisje werd Helena genoemd, maar kreeg de roepnaam Lena. In die tijd was het niet ongebruikelijk dat kinderen de naam kregen van het broertje of zusje dat daarvoor was overleden.

Lena trouwde in 1934 met Jan van der Mey en samen kregen ze 12 kinderen.

Lena overleed in 1999, 86 jaar oud.

Zoon Bertus werd geboren in 1914.

Bertus ging regelmatig met zijn vader naar het bos om hout te kappen. In 1938 sloeg het noodlot toe toen Bertus en vader Randsdorp allebei borstvliesontsteking kregen, in de volksmond 'natte pleuris' genoemd. Vader en zoon lagen doodziek op bed en uiteindelijk werd de ziekte vader Randsdorp fataal, hij stierf, 55 jaar oud en liet zijn vrouw en 13 kinderen achter, waarvan er nog 9 thuis woonden.

Tijdens de oorlog, in 1943, trouwde Bertus (Wim noemde hem in zijn brieven altijd Bep) met Gré van der Hoorn. Het stel woonde in bij de familie van Gré in Noordwijkerhout. Wim refereerde in zijn brieven aan "zij in Noordwijkerhout" en ik heb me een tijdje afgevraagd wie hij dan precies bedoelde. In eerste instantie dacht ik dat hij daar vrienden had wonen, totdat wij Johns neef Wim Randsdorp (vernoemd naar zijn overleden oom en zoon van Bertus) en zijn vrouw Tera op bezoek hadden. Toen werd me duidelijk dat Wim hier verwijst naar de familie van Gré.

Tijdens de oorlog moest Bertus zich regelmatig verschuilen tijdens de razzia's die gehouden werden. Op een dag was hij met de fiets onderweg toen er weer een razzia was. Bertus besloot zijn fiets in de sloot te gooien en vluchtte door het bos naar Lisse.

Bertus en Gré kregen samen 5 kinderen. Nadat in 1944 dochter Ineke was geboren, beviel Gré in 1945 van zoon Wim. Hij kwam een maand te vroeg en is vernoemd naar zijn overleden oom Wim Randsdorp. In de familie maakte men namelijk na het overlijden van Wim de afspraak dat de eerste mannelijke Randsdorp die geboren zou worden, naar hem zou worden vernoemd. Een dag na de geboorte van Wim werd in het gezin van Piet ook een zoon geboren, die daardoor Piet genoemd werd en niet Wim.

Bertus overleed in 1990, 76 jaar oud.

In 1915 kwam zoon Jo erbij. Jo trouwde, in 1944, met Cor Hoogkamer, bijna een jaar na het overlijden van Wim. Uit het huwelijk werden 2 zonen geboren. Jo overleed in 1989 op 73-jarige leeftijd.

Eén van Jo's zonen, Jan, vertelde me het verhaal dat zijn vader hem ooit over die tijd vertelde:

“Mijn vader was tijdens de oorlog werkzaam voor de Coöperatie in Lisse, wat in die tijd een bakkerij was. Hij werkte daar als bakker, maakte brood e.d. en ventte dat ook uit.

Eén van zijn collega's haalde iedere maandag de 'bestellingen' op, die genoteerd werden in boekjes. Afrekenen geschiedde later en op een dusdanige manier dat er altijd gepoft kon worden.

In de oorlogsjaren werd mijn vader ook gezocht en werden er in Lisse regelmatig razzia's gehouden. Voor mijn vader, die overdag met de broodkar op straat was, toch een riskante situatie, maar hij trok zich daar niet al te veel van aan. Wel liet hij, onder het mom van een razzia, in arme buurten regelmatig zijn broodkar in de steek (met de klep open!) zodat men gratis brood uit zijn kar kon halen (stelen klinkt heel cru). Hij had daar het grootste plezier in en ging dan terug naar de bakkerij om opnieuw brood te halen en vertelde daar uiteraard dat de Duitsers er aan kwamen en dat hij zich moest verstoppen; hij kreeg iedere keer wel op zijn donder, maar kreeg wel nieuw brood mee om zijn wijk af te maken. Ik weet niet precies hoe hij dat thuis bij zijn moeder en bij de ouders van mijn moeder deed, maar iedereen had in ieder geval genoeg te eten, daar zorgde hij (en mijn moeder) voor (en dat gold niet alleen voor brood maar bijvoorbeeld ook voor eieren).

Thuis (in de Julianastraat) had men een kelder, die je kon bereiken (voor zover ik weet) door het kleed onder de 'grote' tafel weg te halen, het luik te openen en naar beneden te gaan. Hij heeft daar menig uurtje schuilend voor de Duitsers met vrienden doorgebracht, echter de kelder had een raampje dat uitkwam in de brandgang (de ruimte tussen twee